

marife

dini araştırmalar dergisi

Turkish Journal of Religious Studies

cilt / volume: 18 • sayı / issue: 1 • yaz / summer 2018

ARAŞTIRMA

Research

Akademik Tefsir Araştırmalarında Konu ve Kaynak Bulma Sorunlarına Çözüm Önerileri

İlhami Günay

Dr. Öğr. Üyesi, Kütahya Dumlupınar Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi

Temel İslam Bilimleri Bölümü Tefsir Anabilim Dalı

ilhami.gunay@dpu.edu.tr | <https://orcid.org/0000-0002-3618-7204>

Geliş Tarihi / Received: 22.01.2018 • Yayına Kabul Tarihi / Accepted: 23.06.2018

Öz

Modern çağda gündelik hayatın hızlı akması, ortaya hızlı ve değişken problemler çıkarmaktadır. En geniş manada insanlara rehberlik için indirilen Kur'an-ı Kerim'in, onların bu meselelerinin çözümünde nazari ve pratik öneriler sunması, onu taze tutacaktır. Bu açıdan akademik camianın, çağdaşı insanların kişisel, sosyal, moral vb. açıdan problemlerinin sebeplerinden haberdar olması, özgün ilmi çözüm önerileri sunması gerekmektedir. Bu süreçte isabetli konu seçimi yapmak ve onu hızlı ve verimli bir şekilde sonuçlandırmak çok önem arz etmektedir.

Problemlerin tesbiti ve çözüm önerileri için öncelikle akademisyenlerin kendi aralarında güçlü, etkin ve anlık erişime imkân veren iletişim (web, portal vb.) ağları oluşturmaları lazımdır. Bu güçlü bağ, akademik ihtisas veri merkezleri oluşturmak ve mevcutlarını tanımak/tanıtılmak suretiyle güçlendirilmelidir. Nihai olarak bütün akademisyenlerin doğrudan erişimine açık; ulusal ve uluslararası e-kütüphaneler, arşivler, bilgi bankaları, ilmi dergiler, mahtut merkezleri, database vb. kaynakları tanımak ve birbirlerine tanıtmak, araştırma sürecini hızlandıracak, kalitesini artıracak ve böylelikle mükerrer çalışmaların da önüne geçilebilecektir. Ulusal ağırlıkta başlayan bu birikim, kısa sürede uluslararası aktif ve profesyonel bilişim merkezinin oluşumuna imkân verebilecektir.

Anahtar Kelimeler: Araştırma, Çözüm, Konu, Öneri, Tefsir.

Solution Proposals for Problems in Finding Research Subject and Source in Academic Scripture Interpretation

The speed of daily life in the modern world has proven to give rise to various problems. Having been sent to serve as a general guide to humanity, the holy Koran will stay relevant as it offers both theoretical and practical solutions to such problems. In this respect, the academic community needs to be aware of modern problems and offer scholarly solutions. In doing so, it is most crucial that the academic community is swift in selecting their subject matter and efficient in completing their studies.

In order to diagnose and offer solutions to problems, academics initially need to form a platform through which they can efficiently and speedily communicate (web, portals, etc.). This network should then be reinforced by creating new academically specialized data centers, as well as recognizing / promoting existing ones. Ultimately, having an interconnected network of national and international e-libraries, archives, databanks, journals, databases etc. that are directly accessible to all academics will increase the speed and quality of future research and scholarship, and prevent the occurrence of repeated studies. Starting out as mostly a national endeavor, this network can quickly grow to a point where it will allow for the establishment of a database that is active, professional and international.

Keywords: Interpretation, Proposal, Research, Solution, Subject.

Atf / Cite as

Günay, İlhami, "Akademik Tefsir Araştırmalarında Konu ve Kaynak Bulma Sorunlarına Çözüm Önerileri", *Marife*, 18/1 (2018): 123-145.

Giriş

Hayatın hızlı akışı, nazari bilgilerin daima önünde seyretmektedir. Bu durum gündelik hayatta olduğu gibi, ilmi çalışmalar için de geçerlidir. Kur'ân ilimleri ve tefsir alanının temel kaynağı olan Kur'ân-ı Kerim, gündelik hayatın meselelerine boyun eğmeyen, bilakis onu kendi ilkeleri doğrultusunda düzenleyen¹ son ilahi kitap olmakla, pratik hayatın önünde gitmektedir. Kur'ân'ın evrensel özelliği onun bu vasfının, günümüzde de geçerli olduğunu kabul etmeye götürmektedir. Onun nüzul dönemindeki, neyin ne zaman indirileceği ilahi takdirinin yerini bugün, anılan bilgiler ışığında sebep sonuç ilişkisini, ferdi ve toplumsal hayatı etkileyen unsurların nicelik ve niteliğini erken tesbit etmek almıştır denilebilir. Böylelikle, daha çok Kur'ân araştırmacılarının uhdesinde olan bu vazifenin, vaktinde teşhis edilmesi ve karşı tedbirlerinin alınması, onun hayatı düzenleyici vasfını güncellemeye tekabül etmektedir. Aksi takdirde Kur'ân-ı Kerim, yürürlükten kaldırılmış kuru/ölü bir metin halini alacak² ve her an tazelenen özelliğinden mahrum kalacaktır.

Kur'ân ilimleri ve tefsir alanında konu seçimi, hayatın içinde ve onu yönlendiren dinamik bir unsur olmasını sağlamakta önem arz etmektedir. Kur'ân'ın bizzat uyguladığı pratiği nazariyenin önünde tutma metodu, tefsir araştırmacılarına rehberlik etmesi manasına da gelmektedir. Zira Kur'ân'ın nüzul döneminden çok uzaklaşmış olmakla birlikte insan karakteri psiko-sosyal açıdan aynı kalmakta ve buna bağlı olarak geçmiş ile günümüz hayatının meseleleri benzerlik arz etmektedir. Bu noktada tefsir ve Kur'ân araştırmacılarına düşen görev, Kur'ân'ın literal bağlamından kopmaksızın onun ilkelerini hayata yansıtmakta insanlara yardımcı olmaktır. Tefsir akademiasının, çağdaşı insanlara yönelik bu yardımı onların kişisel, sosyal, moral vb. açıdan problemlerinin sebeplerinden haberdar olmasını gerektirmektedir.³ Buna bağlı olarak araştırmacıların, bahse konu meselelere, özgün ilmi çözüm önerileri sunması gerekmekte ve bu süreçte isabetli konu seçimi yapmak ve onu hızlı ve verimli bir şekilde sonuçlandırmak önem arz etmektedir. Her alanda olduğu gibi tefsir ve Kur'ân ilimleri alanında da konu bulma, alanın eserlerini çok okumakla mesele olmaktan çıkmaktadır. Buna rağmen bazen kararsızlıkları aşmak ve kısa sürede bir konu seçimi yapmak için pratik çözümler aramak gerekebilmektedir.

¹ Öğmüş, Harun, *Muhâzarâtün fî ulûmi'l-Kur'ân-i ve târihi't-tefsîr*, İFAV, İstanbul 2014, s. 95.

² Bunun bir diğer sebebi, sünneti dışlamaktır. Bk. Öztürk, Mustafa, "Tefsir Tarihinde Ehl-i Kur'ân Ekolü", *ÇUİFD*, C. III, S. 1, (2003), s. 171 vd.

³ Ülgen, Emrullah, "Akademik Tefsir Araştırmalarında İnterdisipliner Yöntem ve Önemi" *BÜİFD* Cilt: V Sayı: 10 Yıl: 2017/2, s. 29-30.

a. Konu Bulma Sorunları ve Çözüm Teklifleri

Akademik çalışmalarda, isabetli konu seçimi ve onun hızlı ve verimli sonuçlandırılmasını temin için geçmişten günümüze genel kaynak eserlerin yanında, her alana has temel kaynakları tanıtan eserler hazırlanmıştır. Nitekim müfessirler ve eserlerine dair yazılan tabakat kitapları da tefsirle ilgili çalışmaların muntazam yapılabilmesi maksadına matuftur. Ancak ilimlerde ihtisaslaşma ve buna bağlı olarak yapılan çalışmaların geniş yelpazeye yayılması, araştırmacıları konu bulmakta ve onu sonuçlandırmakta çağın teknik imkânlarını kullanmaya zorlamaktadır. Bu yüzden sayıları oldukça artan basılı katalogların, kitap, tez, makale, risale vb. künye bilgilerinin ve kütüphane kayıtlarının bir alanla ilgili verilerinin bir arada sunulması gerekmektedir. Ulusal alandaki bu ihtiyaca ilave olarak uluslararası veri merkezlerinin tanınması, özellikle kaynak eserlere uzaktan erişime imkân verenlerinden aktif yararlanılması, akademik çalışmalara derinlik kazandıracak ve mükerrer çalışmaların yapılması sonucu emek israfını da önleyecektir. Tabii olarak bu noktada, yurt içinde ve dışında yapılmış çalışmaların yeniden farklı bir gözlemlerle araştırılmasını da alana kazandırılan zenginlik olarak görmek gerekmektedir.

Akademik çalışmalarda konu bulmayı zorlaştıran hususlardan kanaatimize göre en belirgin olanı, alana ilişkin yapılan değerli çalışmaların dağınık veri merkezlerinde bulunması ve hatta bazen bu merkezlerin bir kısmından haberdar olun(a)mamasıdır. Konuya ulusal çapta bakıldığında, matbu kitapların, tezlerin ve (istisnaları bulunmakla birlikte) makalelerin künye taramaları uzaktan erişimle yapılabilir. Lakin kitapların tamamının, tez ve makalelerin az da olsa bir kısmının içeriği hakkındaki öz bilgiye esere ulaştıktan sonra erişilebilmektedir. Eserlerin muhtevası hakkındaki bu bilgi eksikliği, araştırmacıya konu seçiminde kararsızlık, dikkatin dağılması ve zaman kaybı olarak yansıyabilmektedir. Oysaki araştırmacının esere doğrudan erişimi ona, konunun farklı bir yönünü keşfettirebilecek ve o konuda çalışma yapma kararı verdirebilecektir.

Tefsir ve Kur'ân ilimleri alanında yapılan akademik çalışmalarda konu seçimini zorlaştıran noktalardan bir diğeri, tez ve/veya makale sahiplerinin eserlerinin içeriğine ulaşılmasını kısıtlamalarıdır. Bu şahsi tercihe saygı göstermek, akademisyenlerin eserleri üzerindeki erişim engelini kaldırmalarını telkin, tavsiye ve teşvik etmeye engel görünmemektedir. Zira anılan çalışmaların alana katkısı fazla olması durumunda araştırmacının akademik camiada tanınırlığı yükselecek, katkısı düşük seviyede ise zaten referans gösterilmemekle eserine herhangi bir zarar gelmeyecektir. Ayrıca akademik çalışmalara atıfta bulunulmasının maddi teşvik kapsamına alınması, eser sahibinin, çalışmasını erişime açma kararı vermekte kolaylaştırıcı bir unsur olarak görülebilir. Bütün eserlerin muhtevalarının bilinmesi de konu seçimine belli oranda yardım edebilecektir.

Tefsir ve Kur'ân ilimleri alanında çalışma yapan akademisyenlerin önündeki önemli bir zorluk da kitapların sadece künye bilgilerine ulaşabilmeleridir. Bu durum, bilhassa taşrada bulunan araştırmacıların çalışmalarını, zengin kütüphanelerin bulunduğu büyük şehirlerde yapmak zorunda bırakmaktadır. Bunun ikamet zorluğu ve maddi külfeti azımsanmayacak boyuttadır. Hatta

büyükşehirde yaşayanlar açısından bile ulaşım zorlukları, çalışmanın verimini düşürebilmektedir. Halbuki İSAM, Yazma Kütüphaneleri vb. veri merkezlerinin, matbu ve mahtut kitapları PDF formatında taradığı bilinmektedir. Anılan kurumların, özellikle nadir eserlerin muhtevasına kısmen veya tamamına ulaşabilmeyi kurumsal izniyle yapması teknik olarak mümkündür. TDV İslam Ansiklopedisinin maddelerine erişim kolaylığı verildiği gibi, eğitim amacının dışında kullanılmamak ve şifreyle ulaşılacak kaydıyla, matbu, mahtut kitap vb. ilmi materyaller için de bu imkân akademisyenlere sağlanabilir. Mesela, araştırmacıların rağbeti sebebiyle izdiham yaşayan İSAM kütüphanesinin böyle bir hizmet sunması, iki tarafın da lehine bir tasarruf olacaktır. Akademisyenlerin münferit müracaatlarıyla elde edilememesi muhtemel bu kolaylığın, kurumsal kimlikle yapılacak görüşmelerle sağlanması mümkün olabilecektir. Bunun mümkün olmadığı durumda merkeze gitmeksizin, bilhassa nadir eserlerin eğitim amaçlı olarak bütün veya kısmi kopyasını uzaktan sipariş ederek temin etme sistemi kurulabilir. Özellikle merkezi kütüphaneler ve araştırma merkezlerine uzakta bulunan araştırmacılara bu alanda sağlanacak kolaylıklar, onların konu seçiminde ve çalışmalarını tamamlamakta zaman ve maddi kayıplarını önleyecektir. Akademisyenlerin şahsi kütüphanelerinde yer alan nadir eserlerin en azından künye bilgilerinin TEKVERİM'e kaydedilmesi de aynı şekilde araştırmacılar için önemli kolaylıklar sağlayabilecektir. Bu ifadeler, akademisyenlerin araştırma merkezlerinden soyutlanması manası taşımamaktadır. Bilakis konu seçiminde isabetli davranmaya ve seçtiği konunun tamamlama sürecini hızlandırmaya matuftur.

Söz buraya gelmişken YÖK Tez Tarama sistemi⁴ üzerinden de konuyla ilgili bazı hususları hatırlatmak gerekmektedir. YÖK Ulusal Tez Arşivinde, diğer ilim alanlarıyla alakalı (Mesela Tıp alanının alt ilim dallarına ait) tafsilatlı tasnif yapılmışken, geniş sahaya hitap eden din alanı, yalnızca "Din/religion" başlığında bırakılmıştır. Halbuki tefsir ve Kur'ân ilimleri → rivaye, diraye; konu, kavram vb. alt başlıklara ayrıldığı, aynı konudaki doktora ve yüksek lisans tez bilgileri istenildiği sırasıyla dökülebildiği takdirde, konu seçimi için yapılan aramalarda kolaylık ve zaman kazanımı sağlanacaktır. Bu da konu tesbit sürecinin hızlanmasına vesile olabilecektir. Yine bu kapsamda bütün tarama merkezlerinde imla yeknesaklığının sağlanması gerekmektedir. Mesela YÖK tez tarama merkezinde "Tevbe" "Tövbe" kelimelerinde yapılan aramalarda farklı sonuçlara ulaşılmaktadır. Daha ilginç bir örnek; tezin ismi, *Sahabi Hanımlar ve Hadis İlmi, Arap Olmayan Sahabiler* vb. olmasına rağmen "sahabi" kelimesiyle arama yapıldığında teze ulaşılamazken, "sahabe" kelimesiyle arandığında ulaşılabilir. Ayrıca, tez başlığında geçmeyen bir kelime ile arama yapıldığında aranan kelimeyle bağlantılı çalışmalara da rastlanılabilmektedir. Mesela "Tencîmu'l-Kur'ân: Kur'ân'ın parça parça inmesi" başlığına, "nüzul" kelimesi taratılırken ulaşılabilirken,⁵ başlıkta

⁴ <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tarama.jsp>, (et. 12.05.2016).

⁵ <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>, (et. 14.05.2016).

geçen “İnmesi” kelimesiyle teze ulaşılamamaktadır.⁶ Bu sebeple sadece tez taramaya mahsus olmadığını düşündüğümüz bu imla birliği ve veri girişindeki belirsizlik probleminin, ilgili kurumlarla yapılan mutabakatla çözülmesi kabildir.

Tefsir ve Kur’ân ilimlerinin önemli bir çalışma sahasını oluşturan ve değişik illerde dağınık vaziyette bulunan mahtut eserlerin künye bilgilerindeki farklılıklar, daha da fazla gözükmetedir. Ayrıca řu an itibarıyla bu eserlerin sadece künye bilgilerine⁷ ulaşılabilmektedir. Yazma eserlerin künye bilgilerinde ortak bir imlanın olmaması, eksik ve/veya yanlışların bulunması, konu seçiminde ve tamamlanmasında eksiklere ve yanlışlara sebep olabilmekte ve muhtelif zorluklar çıkarmaktadır. Bu yüzden araştırmacılar haklı olarak, mahtut eserin muhtevassından ve diğer nüshalarının özelliklerinden emin olduktan sonra üzerinde çalışmak istemektedirler. Ayrıca anılan eserin en güvenilir nüshasının hangisi olduğuna karar verebilmek için de karşılaştırma yapmaları zarureti bulunmaktadır. Bu durumda araştırmacı, ya bütün nüshaları sipariş verecek veya nüshaların kayıtlı olduğu kütüphaneleri şehir şehir dolařacaktır⁸ ki her iki durum da zaman ve maddi kayıplarına sebep olacak ve belki de bu zorluklar yüzünden o çalışmayı yapmaktan vazgeçecektir.

Bazı yazma eser kütüphanelerine randevu alınarak bizzat gidildiğinde bile eserlere sınırlı erişim, konunun bir başka zorluk yönünü oluşturmaktadır. Bu meselelerin de Kültür Bakanlığıyla yapılacak kurumsal görüşmelerle giderilmesi imkân dahilindedir. Zira Kültür Bakanlığı, yazma eserlerin elektronik taramasını büyük ölçüde tamamlamıştır. Akademisyen üyelerin bütün bu eserlere uzaktan erişimine (şartlı da olsa) izin verilmesi, yukarıda sayılan mahzurların doğmamasına, anılan eserler hakkındaki eksik ve yanlış bilgilerin tashihi edilmesine ve ülkenin bu kültür hazinelerinin bir an önce gün yüzüne çıkarılmasına da katkı sağlayacaktır. Bütün bu avantajlar, diğer taraftan alanla ilgili akademisyenlerin konu bulma sürecini de kolaylaştırmak anlamına gelmektedir.

Meseleye makaleler açısından bakıldığında, alanın zikredilen konuyla ilgili ihtiyacını büyük oranda İSAM ve Dergi Park gibi veri tabanları karşılamaktadır. Lakin bu veri merkezlerinin taramadığı dergiler de bulunabilmekte ve bu yüzden aynı konuda mükerrer çalışmaların yapılmasına sebep olabilmektedir. Oysa koordinasyon üyeleri,⁹ gerek çalışmayı hazırlayan ve gerekse bu süreçte hakem/danışman olan akademisyeni bünyesinde barındırmakla daha kapsamlı ve sahih veri ağı oluşturma imkânına sahip bulunmaktadır. Yapılacak tek işlem akademisyenlerin, katkı verdiği ve/veya ürettiği eseri, veri merkezine elektronik

⁶ <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>, (et. 14. 05. 2016).

⁷ https://www.yazmalar.gov.tr/detayli_arama.php, (et. 08. 05. 2016).

⁸ Bu arada Yazmalar Daire Başkanlığı’nın, araştırmacılara 1000 varağa kadar, yazma eserin elektronik nüshasını ücretsiz vermesini takdirle anmaktayız.

⁹ “Koordinasyon üyeleri” tabiriyle tefsir akademisyenlerinin tamamı, “Koordinasyon kurulu” ifadesiyle bu üyelerin seçeceği üst kurul, “koordinasyon merkezi” ile, hükmi şahsiyet kazanmış bu birliğin merkezi ve “koordinasyon merkezi veritabanı (TEKVERİM: Tefsir Koordinasyon Veri Merkezi)” kavramıyla, bu hükmi şahsiyetin merkezinde oluşturulacak veri merkezi kastedilmektedir.

mesajla bildirmek ve merkezin, gerektiğinde gönderenin ismini de zikrederek bu akademik çalışmanın sisteme kaydını gerçekleştirmektedir.

Tefsir ve Kur'ân ilimleri sahasında okuma/araştırma yaparken akla takılan bir konu hakkında yapılmış akademik çalışmalara müracaat esnasında aradığını bulamamak, çoğu zaman onun araştırma konusu olabileceği anlamına gelmektedir. Ancak üzerinde çalışılmakta olunan ve yoğunlaşılan konu, onunla bağlantılı olarak akla gelen bu yeni ve önemli çalışma konusunun unutulmasına sebep olabilmektedir. Bahse konu problemin aşılabilmesi, araştırmacının “Proje kitap, tez, makale” vb. isminde açacağı ve sürekli güncel tutacağı müşterek ve/veya münferit dosyaya kaydetmekle mümkün olabilecektir. Araştırmacının yakın ve orta vadede üzerinde çalışmaya fırsat bulamayacağını düşündüğü anılan konu, bir başka araştırmacının haftalarca düşündüğü halde karar veremediği bir akademik çalışmanın o anda başlayabileceği bir konuyu teşkil etmesi mümkündür. Bu durumda ilk araştırmacının *uzun vadede belki çalışabilirim* düşüncesiyle şahsi dosyasında muhtemelen unutulmaya terk edilecek konuyu tefsir veri merkeziyle paylaşması, alana daha etkin katkı sağlayabilecektir. Bu fikrin bütün akademisyenlerce benimsenmesi, konu bulmakta karşılıklı imkân ve fırsatları beraberinde getirecektir. Üzerinde çalışmaya karar verilecek konu tesbitinde bir diğer yardımcı unsur, aynı fakülte de akademisyenlerin günlük/haftalık tefsir okumalarıdır.¹⁰ Buradaki konuların açılımı vemüzakeresi, yeni çalışma konularının hatıra gelmesine, getirilmesine vesile olabilecektir.

Tefsir alanında yapılacak akademik çalışmaya konu ve kavram bulmayı kolaylaştırabileceğini düşündüğümüz bazı eserlerden ve programlardan da söz açmak gerekmektedir. Söz konusu alana hitap ettiğini düşündüğümüz bazı eserlerden ilki, İlhami Güler ve Ömer Özsoy'ın hazırladığı *Konularına Göre Kur'ân* eseridir. Bir diğeri, Kur'ânî kavram ve konuları ve onun müradiflerini alfabetik sırayla dizen Muhammed Bessâm'ın *Mu'cemü'l-müfehreslimeâni'l-Kur'ân-i'l-Azîm*¹¹ adlı eserdir. Üçüncüsü, Salih b. Abdillâh Humeyd ve diğer mütehasşsıların başkanlığındaki bir heyet tarafından hazırlanan *Mevsûâtünadrati'n-neîm fi mekârim-i ahlâki'r-Rasûli'l-Kerîm* isimli eserdir.¹² Bu son eserin unvanı hadis ve siyer alanına hitap ettiği zannını veriyorsa da içeriğin ayet merkezinde verilmesi, tefsir alanında da mutlaka müracaat edilmesi gereken bir kaynak sayılabilir. Bu ve benzeri eserlerle iletişim merkezi, alanın uzmanlarının benzer eserleri teklif ve tavsiyeleriyle zenginleştirilebilecektir. Ancak unutulmaması gereken nokta, bu kanallardan edinilen sathi bilginin titizlikle gözden geçirilerek üzerinde çalışılmayı değer noktaların ortaya çıkarılabilmesidir.

Alanın akademisyenlerinin konu bulmasına destek olabilecek bir başka imkân, bilhassa konulu tefsir hususunda hazırlanmış bazı elektronik programların bulunmasıdır. Bunlara örnek olarak gösterilebilecek programlardan bir tanesi,

¹⁰ Güllüce, Veysel, “Tefsirle İlgilenenler Arasındaki İletişimi Geliştirmeye Yönelik Bazı Düşünceler”, *Tefsir Eğitim ve Öğretiminin Problemleri (Sempozyum Tebliğ ve Müzakereleri)*, Ed. Ömer Kara, Kur'ân Araştırmaları Vakfı, Kurav Yayınları, Bursa 2007, s. 199.

¹¹ Muhammed Adnân Sâlim, *Dârü'l-fıkr*, Dimeşk 1416/1995.

¹² *Dârü'l-vesîle*, (I-II), Cidde 141/1998.

http://modoe.com/subjects/ adresinde yer almaktadır. Arapça olarak tanzim edilen bu programların Türkçe ve diğer dillerde teşkil edilmiş olanlarının bulunması ve/veya erbabınca yapılması muhtemeldir. Ansiklopedik tarzda Türkçe, Arapça ve İngilizce hazırlanan bu kabil programlar, koordinasyon merkezinin iletişim ağına konularak ve “*Teklif ve Katkılarınız*” linki kullanılarak daha da zenginleştirilebilir.

Konu bulma hususunda yapılabilecek teklifler arasında; tefsir tarihinin asırlara göre yönelimleri, üslup özellikleri, konu ve telif edilen tefsirlerin kesafet derecesine göre zaman dilimlerine ayrılarak yüksek lisans ve doktora çalışmaları yaptırılabilceği de bulunmaktadır. Mesela hicri ikinci, üçüncü asrın meâni'l-Kur'ân, dördüncü asrın i'rabü'l-Kur'ân açısından incelenmesi gibi. Aynı şekilde Kur'ân ilimlerinin asırlara göre akademik çalışmalarla planlı şekilde incelenmesi, ileride halkaların birbirine eklenmesiyle muntazam bir tarih çalışmasını vücuda getirebilecektir. Zira bu alanda halihazırda yapılmış çalışmalar, tefsir kültürü açısından işlenmemiştir ve yeni tasavvurlara ihtiyaç bulunmaktadır.¹³ Özellikle mahtut eserlerin, nicelik, nitelik, hacim vb. bütün yönleriyle tarihi arka planı açılarından kritik edilerek üzerinde tahkik çalışmasının merkezi bir planlamayla yapılması, yüksek lisans ve doktora başta olmak üzere, her seviyede konu bulmakta oldukça geniş bir alan açacaktır. Aynı şekilde; Kur'ânî ifadelerin fonetiği, Kur'ân'ın psikolojik yönü, nüzul ortamı ve üslup özelliklerinin daha ayrıntılı araştırılması gibi konular,¹⁴ akademik çalışmaların kapsamına dahildir.

Yukarıda sözü edilen alanda bulunan kaynak zenginliğini hatırlatmak zait olmakla beraber, birkaç örnek vermek de gerekmektedir. Yazma eserler kütüphanelerinde; *Tefsîr*,¹⁵ *Tefsîr-i Kur'ân*,¹⁶ *Tefsîru'l-Kur'ân*,¹⁷ *Tefsîr-i Şerif*,¹⁸ *Tefsîr-i Kur'ân-ı Kerîm*,¹⁹ *Tefsîrü'l-Kur'ani'l-Aziz*,²⁰ *Tefsîru'l-Kur'âni'l-Kerîm*,²¹ *Tefsîr-i Muhtasar-ı Türkî*,²² *Tefsîr-i Suver-i Kur'ân-ı Kerîm*,²³ *Tefsîrü'l-Kur'ani'l-kerim*

¹³ Çalışkan, İsmail, “Tefsir Tarihi Yazımında Yenilenmenin Gerekliliği-Eleştiriler-Gerekçeler-Teklifler”, *Tefsir Eğitim ve Öğretiminin Problemleri*, s. 103.

¹⁴ Aydın, Hayati, “Kur'ân Yorumunun Problemleri”, *Tefsir Eğitim ve Öğretiminin Problemleri (Sempozyum Tebliğ ve Müzakereleri)*, s. 117-121.

¹⁵ 06 Hk 1580, 18 vr.; 06 Hk 2056/1, 1b-222b vr.; 07 El 2548/2(a), 156 vr.; 34 AeŞeriyeye 21 275 vr.; 42 Kon 1712.

¹⁶ DİBYEK, nr. 160, h. 888, 329 vr. Ceyhan, *Diyanet İşleri Başkanlığı Kütüphanesi Elyazması Eserler Kataloğu*, C. I, s. 122-123; 06 Mil Yz A 4563, 52 vr.; 06 Mil Yz B 680, 237 vr.; 18 Hk 420, t.y., 1b-186a vr.; 19 Hk 3346/1, 572 vr.; 43 Ze 721, 242 vr.; 44 Dar 144/1, II+1b-49b+1 vr.; 45 Hk 3269, 76 vr.; 45 Hk 171, t.y., 235 vr.; 45 Hk 172/2, t.y., 64b-232b vr.; 45 Hk 173, t.y., I+190, vr.; 45 Hk 174, t.y., II+117 vr.; 45 Hk 175, t.y., III+460 vr.

¹⁷ 06 Mil Yz B 427, 178 vr.; 06 Mil Yz A 5038/1, 1b-251b vr.; 42 Kon 3768.; 42 Kon 2899; Oratoire, 198 vr.; Yz. A 491, 143 vr.

¹⁸ 43 Ze 1042 vr.; 43 Ze 1043 vr.

¹⁹ 139, 154 vr.; 176, 227 vr.; 1936, 337 vr.; 194, 15 vr.; 200, 32 vr.; 2270, 1a-255b vr.; 2375, 420 vr.; 284, 110 vr.; 407, 349 vr.; 45.; 58, 34 vr.; DİB. Küt. Yaz. D. No: 160, 329 vr.; L33, 206 vr.; Or. 1143, 350 vr.; R-5344, 132 vr.; R-6183, 8 vr.; R-6601/1, 1-42 vr.; R-7135, 335 vr.; R-7388/2, 11-207 vr.; R-7601, 159 vr.; T 2398, 149 vr.

²⁰ 34 Nk 317, 701 vr.

²¹ 03 Gedik 18027/2, 83b-174b vr.; 06 Mil Yz B 201, 377 vr.; 06 Hk 3762, 538 vr.; 19 Hk 32519, 153 vr.; 19 Hk 8005, 158 vr.; 19 Hk 34892, 334 vr.; 50 Ür 394, t.y., 506 vr.

²² 37 Hk, 236 vr.

tercümesi,²⁴ *Terceme-i Tefsîr*, *Terceme-i Tefsîr-i Kur'ân*,²⁵ *Tefsîr-i Şerif Tercümesi*²⁶ vb. başlıklarıyla kaydedilmiş onlarca nüsha gün yüzüne çıkmayı beklemektedir. Bu listeye; cüz/cüzler, sure/sureler ve ayet/ayetler tefsirleri başlıkları da eklendiğinde ve kapsamına giren yüzlerce mahtut eser üzerinde, isim, nevi, dil ve dönemlerine göre edisyon çalışması yapmak düşünüldüğünde, konu bulma zorluğunu aşmaktaki yeri fark edilecektir.

Tefsir ve Kur'ân ilimleri kapsamında araştırılacak konular, kuşkusuz sadece geçmişin tefsir mirası değildir. Bu alanla ilgili ilmi araştırmalar, bir diğer koldan çağın problemlerine çözüm üretme merkezinde yürütülmekle, tefsir ilminin güncelliği korunmuş olacaktır. Bu kapsamda, Kur'ân-ı Kerim'in içerdiği konuların, güncel meselelerin çözümüne ışık tutan yönleriyle incelenmesi, akademisyenlere konu bulmakta kolaylık ve genişlik sağlayabilecektir. Bu bağlamda; insan-varlık/âlem ilişkisi, insan ve hayat, araç ve amaç ilişkisi, ferdi ve içtimai değerler, aile, kavramlar gibi güncel konu başlıkları, akademik araştırmacının bir başka konu bulma boyutunu oluşturmaktadır. Tefsirin güncel konuları arasında belki de en fazla araştırma imkânı verebilecek alan, yaklaşık iki asrı geçen pozitivizmin, materyalizmin ve kapitalizmin sarstığı değerlerin yeniden inşasınayönelik çalışmalar olabilecektir. Sözü edilen konuların ayrıca ilişkili olduğu yan dallarla bağlantılı işlenmesi, konu bulmanın sınırlarını oldukça genişletebilecektir. Bütün bu konular üzerinde çalışacak akademisyenler için; tefsir, Kur'ân ilimleri ve diğer alanlarla ilgili oldukça fazla kaynaktan yararlanma imkânı bulunmaktadır. Diğer yandan tefsir ve Kur'ân ilimlerinin tarihi hakkında Sezgin'in de isabetle kaydettiği üzere, en geniş manada geçmişin önemini hatırlanmasını sağlamak ve gerçeğe karşı adil olamayan yaygın tarihî gelişim tablosunu düzeltmek²⁷ gibi geniş bir çalışma alanı, tefsir akademisyenlerini beklemektedir. Akademisyenlerin bütün bu gayretleri, İslam'ı daha sağlıklı anlatarak, modern dönem insanına Müslüman hayatın ortak zeminini oluşturmaya katkı sağlayabilecektir.

Akademik araştırmalarda konu bulmanın kitaba, veri merkezlerine ve kaynaklara ulaşma önemli olmakla birlikte bu faaliyetlerde özne,²⁸ şüphesiz araştırmacının bizzat kendisidir. Tefsir ilminin hangi konusu olursa olsun araştırmacı ilgilendiği konu hakkında derinlemesine okumak, o alanın sorunlarını tespit etmek ve zihninde oluşan meselelere çözüm üretmeyi hedeflemeyi faaliyetinin merkezine almak durumundadır. Onun bu dakik okumaları kendisine; nelerin araştırılabilirliğine ve araştırmada öne alınması gerektiğine, nelerin tez

→

²³ Mecâmi Talat 22, 8 vr.; Mecâmi Talat 809, 8 vr.; Mecâmi Türkî 12, 46-65 vr.; S 4289, 19-26 vr.; Sloane 7831/2, 106b-121a vr.; Sloane 7850/4, 202a-203b vr.; Tefsîri Türkî 4, 74 vr.

²⁴ 34 Nk 136, 570 vr.; 34 Nk 137, 604 vr.; 34 Nk 138, 408 vr.; 34 Nk 139, 379 vr.; 34 Nk 140, 231 vr.; 34 Nk 141, 243 vr.; 34 Nk 142, 145 vr.; 34 Nk 143, 275 vr.

²⁵ 16 Or 211, 235 vr.; S 7060, 46-65 vr.

²⁶ Süleymaniye Ktp. M. Arif-M. Murad nr. 171, t.y., 218 vr.

²⁷ Sezgin, Fuat, "İslâm Bilim Tarihinde Duraklamanın Başlangıcı ve Yaratıcılığın Son Bulmasının Nedenleri", *Orta Asya'da İslâm -Temsilden Fobiye-: Tanımadan Tanımlamaya*, Ed. Muhammet Savaş Kafkasyalı, Ahmet Yesevi Üniversitesi, Ankara-Türkistan 2012, C. I, s. 159.

²⁸ Coşkun, Muhammed, *Modern Dünyada Kur'ân Yorumu: Tefsir Disiplininde Çağdaş Tartışmalar*, İFAV, İstanbul 2018, s. 168 vd.

konuları olabileceğine ilişkin fikir kıvılcımları üretecektir. Akademik araştırmalarda konu bulmanın en önemli unsurlarında birisi de akademisyende tecessüs ruhunun canlı ve araştırma merakının daimi olmasıdır. Kendi fikri emeğinin ortaya çıkardığı konular derinlikli araştırmaya daha layık görülecektir. Araştırmacının yüzeysel taramasıyla veya başkaları tarafından tavsiye edilen ve zihinde kökleşmemiş konular, ciddi araştırmaya tabi tutulamadığı gerçeği, tefsir alanında derinlikli araştırmalarımızın azlığında tezahür etmektedir.neticede yapılan tezlerin bir tezi/iddası, yazılan her kitabın ve makalenin bir hareket noktası, bir sorunu ve onlara yönelik bir önerisi/bulgusu olmalıdır. Bütün bu şartları göz önünde bulundurarak bir okuma, araştırma, inceleme yapan araştırmacıların konu bulmakta zorlanmayacakları açıktır.

b. Kaynak Bulma Sorunları ve Çözüm Teklifleri

Bilişim teknolojilerinin gelişerek yaygınlaşması, geniş muhtevalı verilerin küçük hacimli cihazlarda kolaylıkla depolanmasına ve istenilen her yerde ona ulaşarak kullanımına imkânı vermektedir. Şüphesiz bu imkân, akademik veri tabanları oluşturma ve geniş kitlelerin ondan aynı anda faydalanma fırsatı sunmaktadır. Günümüzde ve bilhassa gelecekte en büyük problem, bu devasa bilgi yığınları içerisinde aranan en faydalı bilgiye ulaşabilme, diğer bir tabirle matlubu diğerlerinden sağlıklı bir şekilde ayıklayabilme ve sınıflandırma oluşturacak gibi görünmektedir. Dolayısıyla tefsir ve Kur'ân ilimleri alanında çalışan akademisyenlerin, söz konusu değişen ve gelişen teknolojik şartlara, münferiden ve camia olarak hazırlanmaları, alanla alakalı meseleleri elbirliği ile aşma çalışmalarını başlatmaları zaruret halini almaktadır. Zira bu mesele, münferit çabalarla aşılabilecek gibi görünmemektedir.

Teknik imkânları akademisyenlerin; bilgi, beceri, tecrübe ve ilmi birikimlerinin paylaşılmasının hizmetinde kullanmak, camianın bütün mensuplarını daha da güçlü kılacak ve bunun hasıl ettiği sinerji, alanlarında yeni ufuklar açabilecektir. Akademisyenlerin anılan ferdi ve grup birikimlerini "Şahit, gâibe duyursun/ulaştırın"²⁹ düsturuyla paylaşmaları, alanın kaynak eserleri ve onun merkezlerinin tanıtımı için de geçerlidir. İslamî ilimlerle meşgul olan Arap akademisyenlerin, kendi ihtisas alanlarına yönelik kurdukları forum, merkez, sanal vakıf vb. iletişim merkezlerinde,³⁰ kaynak eser bilgilerini ve veri merkezlerini paylaşmaları, bizim için önemli bir tecrübe örneğini oluşturmaktadır. Bu örnekler diğer taraftan akademisyenlerin, sanal âlemi olumlu manada ve verimli şekilde kullanılabildiğine ve ilmi celselerin bu alana doğru kaydığına da işaret etmektedir.

Tefsir ve Kur'ân ilimleri alanında çalışan akademisyenlerin kaynak eser bulma ihtiyaçlarının pratik yoldan karşılanması ve/veya anılan eserlere ulaşmalarının yollarını göstermek için de koordinasyon merkezinin kurulması zaruri görünmektedir. Zira bazı kütüphaneler, e-kitap hizmeti vermekte ve hatta

²⁹ Buhârî, "İlm", 9; "Hac", 132; Müslim, "Hac", 446.

³⁰ Örnekle olarak bk. <http://majles.alukah.net>; <http://vb.tafsir.net/tafsir28893/#>. VzN4V8Zf01U, (et. 09.05.2016).

sanal âlemde açılan e-kütüphaneler, bünyesindeki kaynak eserlere³¹ doğrudan ulaşma imkânı sağlamaktadır. Kuşkusuz, akademisyenlerin bu imkânlardan birbirlerini haberdar etmeleri, aradıkları kaynaklara daha kısa yoldan ulaşmalarını intaç edecektir. Bu hususta dikkate değer bir konu da akademisyenlerin birbirlerini, alanla ilgili ulusal ve uluslararası çerçevede yeni çıkan ve/veya nadir bulunan eserlerden haberdar etmeleridir. Söz konusu haberleşme, bir anlamda İSAM dokümantasyon merkezi benzeri bir iletişim ağının, koordinasyon merkezinde kurulmasına tekabül etmektedir. Zira yeni çıkan veya bazen matbu ve mahtut kütüphanelerinin kayıtlarında yer almayan bir eser, herhangi bir üniversitenin, meşhur olmayan küçük bir kütüphanenin, camiin, vakfın veya şahsın özel kütüphanelerinde bulunabilmektedir. Bu eserlerin veri merkezine kaydettirilmesi, araştırmacıya büyük kolaylık sağlayabilecektir.

Tefsir ve Kur'an ilimleri alanıyla ilgili dağınık akademik eserleri, yukarıda bahsedilen veri merkezinde toplamanın gerekliliğini ve bunu gerçekleştirmenin akademisyenlere sağlayacağı faydayı bir misal üzerinden göstermek mümkündür. Mesela Osmanlı dönemi müfessirleri ve tefsirleri konularında; Muhammed Hamidullah,³² Ziya Demir,³³ Hidayet Aydar,³⁴ Mustafa Öztürk,³⁵ Suat Mertoğlu,³⁶ Muhammed Abay,³⁷ Mustafa Özel,³⁸ Mehmet Kara,³⁹ Murat Kaya⁴⁰ ve diğer akademisyenler, farklı hacim ve formatta değerli akademik çalışmalar

³¹ Tefsir ve Kur'an ilimleri sahasında kaynak eser hizmeti sunan sanal merkez örnekleri için bk. <http://www.tafsir.net/articles>; <http://mktba.alukah.net/>. (et. 09. 05. 2016).

³² Hamidullah, Muhammed - Yaşaroğlu, Macit, *Kur'an-ı Kerim'in Türkçe Terceme ve Tefsirleri Bibliyografyası*, çev. M. Said Mutlu, DİBY, Ankara 1991.

³³ Demir, Ziya, *XIII-XVI. Yüzyıllar Arası Osmanlı Müfessirleri*, Ensar Neşriyat, İstanbul 2006.

³⁴ Aydar, Hidayet, "Uygurlarda Kur'an Çalışmaları", *Bilig: Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*, 2004, S. 28; "Cumhuriyet Dönemindeki Tercüme Tefsirler", *Başlangıçtan Günümüze Türklerin Kur'an Tefsirine Hizmetleri*, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Ensar, İstanbul 2012; *Hamım Müfessirler*, Ensar Neşriyat, İstanbul 2015; "Cumhuriyet Dönemi Tercüme Kur'an Tefsirleri Üzerine İstatistiksel Bir Değerlendirme", *Bozok Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, C. VII, S. 7 (2015/7); "Cumhuriyet Dönemi Türkçe Kur'an Tefsirleri Üzerine İstatistiksel Bir Değerlendirme", *Kilis 7 Aralık Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2015/1, C. II, S. 2.

³⁵ Öztürk, Mustafa, "Başlangıçtan Günümüze Türklerin Kur'an Tefsirine Hizmetleri", *Cumhuriyet Dönemindeki Telif Tefsirler*, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Ensar, İstanbul 2012; "Osmanlı Tefsir Kültürüne Panoramik Bir Bakış", *Osmanlı Toplumunda Kur'an Kültürü ve Tefsir Çalışmaları I*, İlim Yayma Vakfı Kur'an ve Tefsir Akademisi, I. bs, İstanbul 2011; "Son Dönem Osmanlı'dan Günümüze Türkiye'de Kur'an ve Tefsir Çalışmaları", *KTÜİFD*, Bahar/2014, C. I, S. 1; "Türkçedeki Telif/Tercüme Meâllerin Tanıtılması", *Kur'an'ın Anlaşılmasına Doğru Tefsir ve Toplum*, Ensar Neşriyat, İstanbul 2010.

³⁶ Mertoğlu, Suat, *Osmanlı'da II. Meşrutiyet Sonrası Modern Tefsir Anlayışı (SM/SR Dergisi Örneği)*, (Basılmamış Doktora Tezi) Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2001.

³⁷ Abay, Muhammed, "Osmanlı Döneminde Yazılan Tefsir ile İlgili Eserler Bibliyografyası", *Divan İlmî Araştırmalar*, 1999/1, S. 6; "Osmanlı Döneminde Tefsir Haşiyeleri" *Başlangıçtan Günümüze Türklerin Kur'an Tefsirine Hizmetleri*, Ensar Neşriyat, İstanbul 2012.

³⁸ Özel, Mustafa, "Son Dönem Osmanlı Tefsir Tarihinden Bazı Portreler I", *DEÜİFD*, S. 15; İzmir 2002.; "Son Dönem Osmanlı Tefsir Tarihinden Bazı Portreler II-II", *Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2002, S. 15-16.

³⁹ Kara, Mehmet, "Doğu ve Batı Türkçesinde Kur'an Tercüme ve Tefsirleri", *Diyanet İlmî Dergi*, 1993, C. XXIV, S. 3.

⁴⁰ Kaya, Murat, "Tanzimat Sonrasındaki Tefsir Faaliyetleri" *Başlangıçtan Günümüze Türklerin Kur'an Tefsirine Hizmetleri*, Ensar Neşriyat, İstanbul 2012; "Osmanlı Ulemâsının Tanzimat Sonrası Tefsir Çalışmaları", *Araşan Sosyal Bilimler Enstitüsü İlmî Dergisi*, Bişkek 2013, S. 15-16.

yapmışlardır. Bahsedilen çalışmaların olduğu gibi veri merkezine eklenmesi, dağınıklığı yerinde bırakmak manasına gelecektir. Teklifimiz, veri tabanının her bir müfessir ve eseri hakkında bilgi veren yukarıdaki akademik çalışmalarını, kendi içerisinde tasnif ederek tevhit etmesi ve gerektiğinde eserlere link vermesidir. Mesela Ebussuud Efendi ve tefsiri hakkında; ansiklopedi maddesinden, üzerinde hazırlanmış doktora ve/veya yüksek lisans çalışmalarına, müellifi ve/veya eseri üzerinden yapılmış makale incelemesinden, tefsirin tahkik ve tercümeleme kadar bütün bilgileri bir arada gözler önüne serilebilmesidir. Bu sayede yeni araştırmacı, anılan konunun eksik olan yönünü kolayca tesbit edebilecek ve onu tamamlamak için çalışmaya koyulacaktır. Bu metodun bir diğer faydası, konuyu belirleyen akademisyene konuyla ilgili kaynakları da beraberinde sunarak, çalışmasını hızlı, verimli ve derinlikli hazırlamasına imkân vermesidir.

Yukarıda özetlenmeye çalışılan konu ve kaynak bulma problemlerini büyük ölçüde izale etmek için önemseydiğimiz teklifimiz şudur. Kur'an ilimleri ve tefsir sahasında çalışan akademisyenlerin, kendi ihtiyaçlarını dikkate alarak, doğrudan kendi inhisarlarında veri merkezini oluşturmalarıdır. Zira alanın ihtiyaç ve problemlerini en iyi kendileri bilmektedir. Ayrıca ortak akılla ve onun meydana getirdiği sinerji ile tesis edilecek bu merkezin, alan haricindeki kişi ve/veya kurumlar veya alanın bazı akademisyenleri tarafından kurulmasının zorluğu ortadadır. Kurulsa ve verimli şekilde kullanılsa bile, elbirliği gerektiren özelliği sebebiyle geliştirilmesi oldukça zor olacaktır. Bu yüzden anılan merkezin teknik ve maddi altyapısının, konuya yatkın bazı akademisyenlerin TÜBİTAK ve BAP araştırma projelerinden sağlayacakları kaynaklarla yapılması mümkündür. Anılan projenin büyük bütçe gerektirmesi ve bu yüzden karşılanamaması durumunda, merkezi bir planlama ile birbirine eklenilebilen parçalar halinde farklı üniversitelerin kaynaklarından faydalanarak yapmak mümkündür. Tefsir akademisyenleri arasında merkezin veri sisteminin oluşturulmasında teknik destek verebileceklerin bulunması, etkin ve sağlıklı işleyen bir yapıyı vücuda getirecektir. Anılan akademisyenlerin teknik katkısının, akademik çalışma olarak değerlendirilmesi,⁴¹ ayrıca sürece katılımı da teşvik edecektir. Tefsir akademisyenlerinin bu kabil katkıları, sosyal bilimlerin diğer alanlarında poster, alan araştırması vb. çerçevede hazırlanan eserlerin akademik çalışma kapsamında değerlendirilmesine kıyasla, evleviyetle takdiri hak edeceği ümit edilmektedir. Bu kabil çalışmaların, literatür dergilerinde makale olarak değerlendirilmesi de pekala mümkündür.

Yukarıdaki bahse konu projenin yürütücülerini haricindeki akademisyenlerin anlık ve etkin bilimsel veri katkılarında bulunmaları, merkezin kısa sürede elbirliğiyle güçlenmesi, tanınması ve diğer alanlara örneklik teşkil etmesini sağlayacaktır. Diğer alanlardaki akademisyenlerin benzer bir merkez oluşturmaları, tefsir alanının ihtiyaç duyduğu yan dallardan verimli şekilde

⁴¹ Bu kabil elektronik tasnif çalışmalarını, Murat Sülün ve Ömer Çelik tarafından hazırlanan *Türkiye Kur'an Makaleleri Bibliyografyası*, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı (İFAV), İstanbul 1999 makaleler bibliyografyası benzeri çalışma olarak değerlendirmek mümkün olsa gerektir.

faydalanmayı kolaylaştırması açısından önemlidir. Bu projenin hızlı bir şekilde hayatiyet bulması için en pratik çözümün, bir taraftan veri merkezinin teknik altyapısı hazırlanırken, diğer yandan bu projede depolanacak olan ve aşağıda konu ve kapsamı verilen akademik bilgilerin şimdiden erbabınca hazırlanmaya başlanmasıdır. Bu konu merkezli hazırlığın, doktorasını o konuda yapan akademisyenlerin oluşturacağı bir çalışma grubuyla yapılması düşünülebilir. Ya da konular, sayısı yetmiş geçen ilahiyat fakültelerinin kadro büyüklüğüne göre dağıtılarak o fakültenin tefsir akademisyenlerince ortak bir çalışma yürütülebilir. Mesela “İ’cazû’l-Kur’ân” konusu, uzmanının başkanlığında hazırlanabileceği gibi, bir fakültenin tefsir akademisyenlerine de havale edilebilir. Zikredilen merkezin, münferit ve/veya küçük grup halindeki akademisyenler tarafından tesis edilmesi, oldukça zahmetli ve uzun bir süreci gerektirecektir. Ancak akademisyenlerin tamamının konu ve kaynak bulmakta ve onu derinlikli ve kısa sürede tamamlamakta böyle bir merkezin gerekliliğine inanmaları, sürecin kısa sürede başlatılmasının ve ileri bir seviyeye getirilmesinin ilk adımını teşkil edecektir. Bugün belki de birçok akademisyen için ihtiyari gibi görünen bu ihtiyaç, yakın gelecekte oldukça zaruret halini alabilecektir.

Bütün bu gerekliliklere rağmen konu edilen merkezin kurulmasının ve/veya faal bir şekilde çalıştırılmasının mümkün olmadığı durumda bile, koordinasyon kurulunun hükmi bir kimlik kazanması gerekmektedir. Zira anılan kurul, kurumsal kimliğiyle, alanla ilgili resmi ve özel kuruluşlarla eşgüdümlü çalışarak, sahasının verilerinin dağınıklığını nisbeten giderebilecektir. Şöyle ki, ortak amaç için çalışan KURAMERbenzeri tüzel kişiliklerle, matbu-mahtut kütüphanelerin ve araştırma merkezlerinin yöneticileriyle müşterek çalışmaların etkin ve hızlı şekilde yürütülmesi, kurulun hükmi kişilik kazanmasını gerektirmektedir. Tekraren vurgulamak gerekmektedir ki, tefsir ve Kur’ân ilimleri alanında hazırlanan, tez kataloğu, tefsirler, kitap metinleri, yazma katalogları, makaleler bibliyografyası gibi çeşitli veritabanı unsurları dağınık vaziyette de olsa bulunmaktadır. Ancak müfessirleri ele alarak onların biyografilerini ve tefsire dair bilimsel çalışmaları içeren kapsamlı bir veri merkezi⁴² henüz mevcut değildir. Bu yüzden tefsir ve Kur’ân ilimleri alanında çalışan akademisyenlerin tafsilatlı bir veritabanı oluşturmaları kaçınılmaz görünmektedir. Biz, akademik verilerin ve kaynak eserlerin en alt başlıklara kadar tasnif edildiği bir veri merkezinin kurulmasını tekraren teklif etmekteyiz.

Şeklen iki kademeli olması öngörülen veri merkezinin birinci kısımda *Genel Tasnif*, ikinci kısımda ise *tafsilatlı tasnif* yapılmalıdır. Kapsamlı, pratik ve kapasiteli bir web adresi üzerinden hizmet verecek bu veri merkezinin genel tasnifinde, alanla bağlantılı; ulusal ve uluslararası başlığı altında olmak üzere *e-kütüphaneler, arşivler, yazma eserler merkezleri, ilmi dergiler, İndeksler, Kataloglar, Lügatlar, Hadis Kaynakları, Siyer ve İslam Tarihi Kaynakları, Pratik Programlar, Kur’ân İlimleri ve Tefsir Araştırmaları* gibi unsurlar bulunmalıdır. Söz konusu merkezlerin

⁴² Örnek bir veri tabanı teklifi için bk. Abay, Muhammed, “Tefsir Tarihi İçin Bir Veritabanı Modeli” *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 15/2007, s. 33-54.

linkleri web sitesinin ilgili kısmında yer almalıdır. Bunu, kendi içerisinde açılır pencereler şeklinde şema halinde şöyle göstermek mümkündür:

KÜTÜPHANELER	TEZ ARŞİVLERİ	MAHTUT MERKEZLERİ	İLMİ DERGİLER	İNDEKSLER	KATALOGLAR
LÜGATLAR	HADİS KAYNAKLARI	SİYER KAYNAKLARI	PRATİK PROGRAMLAR	TEKLİFLERİNİZ	KATKILARINIZ
KUR'ÂN İLİMLERİ ve TEFSİR ARAŞTIRMALARI					
KUR'AN TARİHİ					
KUR'AN İLİMLERİ					
KUR'AN KIRAATI					
TEFSİR TARİHİ					
KAYNAK VE YÖNTEMLERİ BAKIMINDAN TEFSİRLER					
KUR'AN'IN MUHTEVASI HAKKINDAKİ ÇALIŞMALAR					
KUR'AN'IN TERCÜMESİ					
TEFSİR İLMİ					
TEFSİR USULÜ					
TEFSİRLER (PDF, Word vb. Nüshaları)					
DUYURULAR (İLMİ FAALİYETLER)					
TEKLİF VE KATKILARINIZ					

Tablo-1: Tefsir Koordinasyon Kurulu Veri Merkezi Web Sitesi Örneği/Genel Tasnif

1. KÜTÜPHANELER/Uluslararası-Ulusal
https://www.archive.org
http://www.waqfeya.com
http://www.almeshkat.net
http://www.rafed.net
http://www.muhammadith.org
http://www.al-islam.com
http://www.alwaraq.net
http://www.aleman.com
http://www.rafed.net
http://www.ihsanetwork.org
http://www.muhammadis.org
http://www.hikem.net
http://www.aljamea.net
http://digital.staatsbibliothek-berlin.de/suche/?DC=orientalische.handschriften
http://dlib.ical.ir/faces/search/bibliographic/biblioAdvancedSearch.jspx
http://search.obvsg.at/primo_library/libweb/action/search.do?mode=Basic&vid=ONB&tab=onb_digital
http://art.thewalters.org/browse/category/islamic-manuscripts
Mektebetü's-şâmile (http://shamela.ws)
islamweb.net
مواقع المكتبات الرقمية
Türkiye Kütüphaneleri
İSAM Kütüphanesi (http://www.isam.org.tr)
http://aturkkitapligi.ibb.gov.tr/aturkkitapligi/index

http://katalog.marmara.edu.tr/nadireser/index.html
http://kutuphane.atauni.edu.tr/yordambt/yordam.php?-ac=arama&bolum=01
2. TEZ ARŞİVLERİ
Üniversitelerin tez tarama merkezleri
https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tarama.jsp
http://ktp.isam.org.tr/?url=tezilh/findrecords.php
3. MAHTUT MERKEZLERİ
http://vb.tafsir.net/tafsir7595/#.Vy9mNMZf2Lg
https://www.yazmalar.gov.tr
http://wqf.me/?p=16659
4. İLMİ DERGİLER
İslamicInfo
https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_theology_journals
<a href="http://e-marifah.net<sup>43</sup">http://e-marifah.net⁴³
ULAKBİM Dergipark (http://www.dergipark.gov.tr)
5. İNDEKSLER
https://www.academia.edu
https://www.ebscohost.com/academic
http://asosindex.com
6. KATALOGLAR
Matbu ve mahtutların elektronik katalogları
http://www.topkapisarayi.gov.tr/tr/yazma-eserler-k%C3%BCt%C3%BCphanesi-katalogu
7. LÜGATLAR
http://www.almaany.com/tr/dict/ar-tr
http://dictionary.cambridge.org
Klasik lügatlerin linkleri
8. HADİS KAYNAKLARI
Cevamiü'l-kelim
Şâmile
Matbu hadis kaynaklarının PDF dosyalarına link...
9. SİYER ve İSLAM TARİHİ KAYNAKLARI
Alanın elektronik kaynaklarına link
Matbu kaynaklarının PDF dosyalarına link...
PRATİK PROGRAMLAR

⁴³ E-Marefa Arap dünyasının en prestijli akademik yayıncıları tarafından hakemli dergilerde yayınlanan tam metin makalelere, istatistiklere, tezlere erişim imkanı sunmaktadır. Marefa, Ürdün'de "World CompanyforDigital Content" tarafından yönetilen bir Arap elektronik veritabanıdır. Bu şirket Arap dijital içeriği ve bilgi sağlamada uzmanlaşmıştır. Arap dünyasındaki 300 üniversite, araştırma merkezi ve bölgesel örgütlerin çeşitli yayın organları tarafından yayınlanan, 19 ülkeden 3 dilde (Arapça, İngilizce, Fransızca) 1750 akademik ve istatistik kaynakların yanı sıra, yaklaşık 250.000 tam metin makaleden oluşan bir koleksiyon içeren önde gelen dijital Arap veritabanıdır. 50.000 dokümanda İslam e Arap çalışmaları (103 dergi, makale, tez, araştırma özetleri, Arapça kitaplar ve kitap eleştirileri, konferans bildirileri), 250.000 makale ve istatistik raporları (tam metin), 20.000 tez (tam metin), Arap dünyasında yayınlanan 10.000 kitap yorumu, 22.000 tez özeti, 180.000 araştırma özeti, Uluslararası tezlerin 6.000 Arapça yorumunu içermektedir. (et. 10. 12. 2015): <https://mail.google.com/mail/u/0/#search/marefa+database/1518ac67621b55f9>.

Mushafü'r-rakmî
Hasenat Kur'an programı
Miladi/Hicri Tarih Çevirme Klavuzu http://www.ttk.gov.tr/index.php?Page=Sayfa&No=385
Müelliflerin hicri/miladi vefat tarihleri listesi linki ⁴⁴ ...
TEKLİF ve KATKILARINIZ
KUR'ÂN İLİMLERİ ve TEFİR ARAŞTIRMALARI

Veri merkezinin birinci aşamasını oluşturan genel tasnif sayfasının ilk ana penceresinde, uluslararası ve ulusal *Kütüphanelerin* web adreslerinin linki verilecektir. Bunlardan kaynak eserlerin muhtevasına doğrudan erişim imkânı verenler ayrıca gruplandırılacaktır. İkinci sıradaki *Tez Tarama* penceresinin altında, YÖK tez tarama, İSAM İlahiyat Tez Tarama gibi ulusal ve uluslararası tez bilgi bankalarının adresleri yer alacaktır. Üçüncü sıradaki *Mahtut Merkezlerinde*, yurt içi ve dışında yer alan müstakil mahtut merkezlerinin adresleri ve gerekmesi halinde bu kurumlara ilişkin öz bilgilerin yer aldığı malumata yer verilecektir.

Genel tasnifin ana pencereleri arasında aynı şekilde uluslararası ve ulusal *ilmi dergilerin*, *indekslerin* ve *katalogların* adreslerine yer verilecektir. İلمي dergilerin, tarandığı indekslere ve yayınlandığı dillere göre kendi içerisinde gruplandırılması yapılabilecektir. *Lügatler* başlığı altında Arapça ve Türkçe başta olmak üzere meşhur Batı dillerinin elektronik ve içeriğine doğrudan erişim imkânı sunan matbu sözlükler konulacaktır. Sonrasında Temel İslam İlimlerinin, tefsir alanıyla yakından ilgili ana kaynaklarına erişim sunan adresler yer alacaktır. Bu kısma varsa; Felsefe, Eğitim, Edebiyat, Sosyoloji, Psikoloji vb. alanlara ait kapsamlı veri merkezlerinin linkleri konulabilecektir. Şayet linkleri yoksa, bahis konusu alanların ürettiği ve tefsir alanının faydalanabileceği eser, makale, alan araştırması, tez vb. çalışmaların linki de verilerek zenginleştirilebilecektir. *Pratik Bilgiler* ana penceresi altında; kelime aramaya ve ayetin lafzını kopyalamaya imkân veren dijital Mushaf, hicri/miladi tarih çevirim kılavuzu, Türkçe İmla Kılavuzu, Müelliflerin Vefat Bilgileri Listesi vb. linkler ve dosyalar bulunacaktır. *Teklif ve Katkılarınız* penceresiyle, koordinasyon üyelerinin genel tasnifte bulunmasını istedikleri ve konulmaya hazır olarak verdikleri link ve dosya tekliflerini veri merkezine iletebileceklerdir.

Yukarıdaki *Genel Tasnif* sayfasının son satırı, *Tafsilatlı Tasnif* kısmının ana kapısını oluşturmaktadır. Bu düğme tıklandığında, aşağıda başlıkları verilen ana pencereler ve her birisinin içinde de alt başlıklarını oluşturan tali pencereler açılacaktır. Aşağıda koyu ve büyük harflerle gösterilen başlıklar, ana pencereyi, altındaki başlıklar ise tali pencereleri ifade etmektedir. Bu ana başlıklardan her birisi için, *Tefsir Tarihi* hakkında Abay'ın teklif ettiği veri tabanının⁴⁵ benzerleri hazırlanarak tevhit edilebilir. Bu hususta yapılabilecek bir başka şey, konu

⁴⁴ Vefayat-ı Meşahir, TSMK, H. 1295, (et. 19. 05. 2016 http://topkapisarayi.gov.tr/tr/yazma-eserler?field_adi_value=Kuran&field_bolum_value=&field_ciltsayfa_value=&field_dil_value=&field_envanter_value=&field_konu_value=Terc%C3%BCme&field_yayintarihi_value=&field_yazar_value=&field_yazituru_value=&page=2).

⁴⁵ Abay, "Tefsir Tarihi İçin Bir Veritabanı Modeli", s. 44 vd.

hakkında hazırlanan kitap, tez, makale vb. akademik çalışmalar, dipnot gösterme metodunda takip edilen sıralama ile ilgili olduğu başlığın altında zemini farklı renklerle gölgelendirilerek veri kaynağında tertip ve/veya tasnif edilmesidir. İkinci sıklıkta ait Tablo-2’de gösterilen format teklif edilebilir:

Tablo-2: Kur’an-ı Kerim’in Tarifıyla ilgili Akademik Çalışmalar veri tabanı şablonu örneği:

Yazarın ismi	Eserin Adı	Yayınevi	Tahk/Terc.	Baskı Yeri	Tarihi	Kitap
Yazarın ismi	Eserin İsmi	Danışmanı	Enstitü	YL/Doktora	Tarihi	Tez
Yazarın ismi	Eserin İsmi	Dergi adı	Cilt	Sayı	Tarih	Makale
Yazarın ismi	Tebliğ İsmi	Eserin ismi	Yayınevi	Baskı yeri	Tarihi	Tebliğ
Yazarın ismi	Eserin Adı	Yayınevi	Telif/Terc.	Baskı Yeri	Tarihi	Anskl. Md.

Tablo-3: Tefsir Koordinasyon Kurulu Veri Merkezi Web Sitesi Örneği/Tafsilatlı Tasnif:

1. KUR’ÂN-I KERİM’İN TARİHİ	6. Kur’ân’ın Muhtevası Çalışmaları
Kelamullah	(Ana) Konuları
Mahluk/Değil	Yaratılış
Yedi Harf	İman,
Vahiy	İbadet,
NüzulunTediciliği	Ahlak,
Ortamı	Beşeri İlişkiler,
Korunması	Tarih
Cem’i	7. KUR’ÂN-I KERİM’İN TERCÜMESİ
İstinsahı	Lafzi/harfî Tercümesi
İ’câmı	Manevi/tefsirî Tercümesi
2. KUR’ÂN-I KERİM İLİMLERİ	Asr-ı Saaadette Tercümesi
Doğuşu	Sahabe Döneminde Tercümesi
Gelişmesi	Tabiin Döneminde Tercümesi
Mekki Medeni	Dünya Dillerine Tercümesi
Esbab-ı Nüzul	Türkçeye Tercümesi
İ’cazû’l-Kur’ân	Satır Arası tercümesi
Neshû’l-Kur’ân	Meal formunda tercümesi
Muhkem-Müteşabih	Tamam tercümeleler
Garibû’l-Kur’ân	Nâtamam tercümeleler
Üslubû’l-Kur’an	Cüz/Cüzler tercümeleleri
Kasasû’l-Kur’ân	Sure/sureleler tercümeleleri
Aksâmû’l-Kur’ân	Ayet/ayetler tercümesi
Emsâlû’l-Kur’ân	8. TEFSİR İLMİ
Fezailû’l/Menâfiû’l-Kur’an	Tanımları
Havassû’l-Kur’ân	Temel Kavramları: Tevil, tercüme...

Müşkilü'l-Kur'ân	Amacı
İ'rabü'l-Kur'ân	Kur'an'ı Anlamadaki Yeri ve Önemi
Mücmel-Mübeyyen	Tefsir İlminin Diğer İlimlerle İlişkisi
Mübhemâtü'l-Kur'ân	Kıraat
Mecâzü'l-Kur'ân	Hadis
Huruf-u Mukattaa	Fıkıh
Tekrarü'l-Kur'ân	Kelam
Hitaplar	Tarih
Soru-Cevaplar	Sosyoloji
Vücuḥ-Nezâir	Psikoloji
Tenasünü'l-âyatve's-süver	Pedagoji
İsrailiyyat	9. TEFSİR USULÜ
3. KUR'ÂN'IN KIRAATİ	10. TEFSİRLER
Okumanın Fazileti	Rivayet Tefsirleri
Adabı	Dirayet Tefsirleri
Müevatir,	Lugavi
Meşhur Kıraatler	Kelami
4. TEFSİR TARİHİ	Ahkâm
Rasûlullah'ın (sav) Tefsiri	İşâri
Sahabe Dönemi Tefsir ve Müfessirleri	İçtimâî
Tabiin Dönemi Tefsir ve Müfessirleri	Edebi
Tedvin Dönemi Tefsir ve Müfessirleri	Tarihselci
H. 2 Asırda Tefsir ve Müfessirleri	Mevzûî
3. Asırda Tefsir ve Müfessirleri	Yazıldıkları Çağa Göre Tefsirler
4. Asırda Tefsir ve Müfessirleri	Rivayet Tefsirleri
5. Asırda Tefsir ve Müfessirleri	Dirayet Tefsirleri
6. Asırda Tefsir ve Müfessirleri	H. 2 Asırda Telif Edilen Tefsirler
7. Asırda Tefsir ve Müfessirleri	3. Asırda Telif Edilen Tefsirler
8. Asırda Tefsir ve Müfessirleri	4. Asırda Telif Edilen Tefsirler
9. Asırda Tefsir ve Müfessirleri	5. Asırda Telif Edilen Tefsirler
10. Asırda Tefsir ve Müfessirleri	6. Asırda Telif Edilen Tefsirler
11. Asırda Tefsir ve Müfessirleri	7. Asırda Telif Edilen Tefsirler
12. Asırda Tefsir ve Müfessirleri	8. Asırda Telif Edilen Tefsirler
13. Asırda Tefsir ve Müfessirleri	9. Asırda Telif Edilen Tefsirler
14. Asırda Tefsir ve Müfessirleri	10. Asırda Telif Edilen Tefsirler
5. KAYNAK YÖNTEM BAKIMINDAN TEFSİRLER	11. Asırda Telif Edilen Tefsirler
Lugavi	12. Asırda Telif Edilen Tefsirler
Kelami	13. Asırda Telif Edilen Tefsirler
Ahkâm	14. Asırda Telif Edilen Tefsirler
İşâri	Yazıldıkları Dillere Göre Tefsirler
İçtimâî	Rivayet Tefsirleri
Edebi	Dirayet Tefsirleri
Mevzûî	Tercüme Edilen Tefsirler
İdeal Tefsir (özelliklerine dair çalışmalar)	Rivayet Tefsirleri

Müsteşriklerin Kur'an Çalışmaları...	Dirayet Tefsirleri...
Kur'an'ın Tarifi	11. TEKLİF ve KATKILARINIZ
Genel Özellikleri	12. ULUSAL VE ULUSLARARASI İLMİ FAALİYETLER
Kavramları	
Kur'an'da Zikredilen Şahsiyetler	

Tablo-3'te yer alan bilgiler kısaca şöyle değerlendirilebilir. Birinci başlıkta yer alan *Kur'an-ı Kerim'in Tarihi* ile ilgili yapılan bilimsel çalışmalar, alt başlıklardaki yerlerine Tablo-2'de teklif edilen sıra ile konulacaktır. Alt başlıklara ait yeni konular ortaya çıktıkça ona da başlık tahsis edilerek altına eserin bilgisi, diğer alt başlıklarda takip edilen usulle girilecektir. İkinci ana başlığı oluşturan *Kur'an İlimleri*, veritabanının en hacimli kısımlardan birini teşkil etmektedir. Bu bölüm de bir önceki ana başlıkta kullanılan metoda göre tanzim edilecektir. Üçüncü ana başlık olan *Kur'an'ın Kıraati*, kapsamına giren konuların alt başlıklarında önceki bölümlerde uygulanan usulle düzenlenecektir. Bu bölüme, çeşitli kıraatlere ait ses dosyalarının konulması da mümkündür. Hatta tecvid kaidelerinin ve farklı kıraatlerin renkli ve/veya sesli olarak ilgili yerlerinde gösterildiği Mushaf'lar da konulabilecektir.

Dördüncü ana başlıkta yer alan *Tefsir Tarihi* bölümünde, müfessirlerin hayat ve eserlerinin özellikleri hakkında yapılan ilmi çalışmalar, Tablo-2'de yer alan sırasıyla ilgili olduğu alt başlık altına yerleştirilecektir. Bu bölüm, veri tabanında; müfessirlere, tefsirlerine, tefsirlerin hacimlerine ve birbirinden etkilendikleri gibi vasıflarına göre tasnif edilebilecek şekilde sistemleştirilebilecektir. Beşinci başlığı oluşturan *Kaynakları ve Yöntemleri Bakımından Tefsirler* üzerinde yapılan çalışmalar, ait olduğu alt başlıklar altında yine aynı metodla tanzim edilecektir. *Mevzûî tefsir* alt başlığında, konunun vasıflarına uygun *Genel konulu* ve *Özel konulu* gibi daha alt bölümler açılabilir. Bu husus doğal olarak bütün alt başlıklar için de geçerlidir.

Tafsilatlı tasnifin altıncı ana başlığını oluşturan, *Kur'an'ın Muhtevası Hakkında Yapılan Çalışmalar*, genişlemeye en müsait bölümdür. Bu kısımda yer alan her bir alt başlığın altında onlarca tali başlığın açılması gerekebilecektir. Bilhassa Kur'an'ın muhtevasında yer alan kavramlar ve Peygamberler, Ashab-ı Kehf gibi şahıslar üzerinde yapılan çalışmaların her birisi, hakkında alt başlıklar oluşturularak, üzerinde yapılan çalışmalar orada tasnif edilecektir. Yedinci *Kur'an-ı Kerim'in Tercümesi* ana başlığı altında Kur'an'ın, Asr-ı saadetten günümüze kadar yapılan tercümelemleri hakkındaki çalışmalar, dil, kapsam, nitelik ve hacim gibi yönleriyle tasnif edilerek, ait olduğu bölümde sıralanacaktır. Sekizinci başlık altında tefsir ilminin temel kavramları ve diğer ilimlerle münasebeti üzerine yapılan çalışmalar, alt başlıkların altında tanzim edilecektir. Dokuzuncu ana başlıkta, *Tefsir Usulüne* dair temel kaynaklardan başka, *Tamamlananve Devam eden* notları düşülen; kitap, tez, makale, tebliğ vb. matbu ve elektronik eserlerin PDF, Word vb. dosyaları ve dosyası konulamayanların künye bilgileri, yazılış tarihi, muhtevası ve dillerine göre tasnif edilecektir. Bu bölümde yer alan eserlerin de veritabanına farklı alternatifte faydalanmaya imkân verecek tarza girilmesi

sağlanabilecektir. Bu eserlere ilişkin orijinal bir bilgi, değerlendirme vb. bulunduğu, *Bilgi notu ekle* şıkkıyla veri merkezine ulaştırılabilecektir.

Tafsilatlı tasnifin onuncu ana başlığını oluşturan *Tefsirler* kısmında, tefsir kaynakları, en geniş manada rivayediraye olarak ayrıldıktan sonra yazıldığı asra, hacimlerine (basit, vasit, veciz vb.), muhtevalarındaki temayüllerine (lugavi, ahkâm, kelami vb.) gibi listeler halinde tasnif edilecektir. Anılan eserlerin her birisinin PDF'si, Word ...nüshaları, klasörler içerisinde farklı baskıları, varsa muhtasarları, PDF Online vb. doğrudan metinlerine erişilebilen dosyaları, telif haklarına riayet edilerek konulacaktır. Bu tefsirlerin bilhassa www.waqfeya.com ve <https://archive.org> adresinde yer alan nüshalarına link verilecektir. Aynı şekilde yüz civarındaki tefsiri, tarihsel, mekânsal ve temsil ettiği düşünce sistemine göre sunan *el-Câmiü't-TârîhîliTefsîri'l-Kur'âni'l-Kerim*, doksan kadar tefsiri içeren www.altafsir.com/greatafsirs.com⁴⁶ ve iki yüzü aşkın tefsir ve tercüme yer veren *Câmi'ü't-Tefâsîr/Nûru'l-Envâr* (noorsoft.org) adlı sitelerin⁴⁷ linki konulacaktır. Bu alan, bilişim teknolojileri takip edilerek, yeniden basılan, yeni çıkan veya muttali olunan eserlerle zenginleştirilecektir. On birinci ana başlıkta *Teklif ve Katkıların* yer alacak ve site içerisinde yer alan konulara ilişkin yeni çalışmalar, teklif ve tavsiyeler, veri merkezine buradan ulaştırılacaktır. Son *12. Ulusal ve Uluslararası İlmî Faaliyetler* başlığı, bir manada alanla ilgili ulusal ve uluslararası sempozyum, kongre vb. akademik çalışmaların tanıtıldığı, duyurulduğu yer olarak tahsis edilecektir. Yukarıda zikredilen ana pencerelerin her birisinin yanına, *klasörde ara* düğmesi konulacaktır.

c. Kaynak Yönetme Sorunu ve Çözüm Teklifleri

Akademisyenlerin, ilmi araştırmanın ilke ve metotları⁴⁸ ve kaynak yönetimi hakkında bilgi ve tecrübelerini paylaşmaları, konu ve kaynak bulmayı tamamlayıcı unsur olarak görünmektedir. Bu başlığın iki yönü bulunmaktadır. Birincisi, alan hakkında ulaşılan ve/veya elde edilen kaynak eserlerin genel ve tafsilatlı tasnifinin olması gereken yere konulmasıdır ki bu konuda yukarıda genişçe bilgi verilmiştir. Diğeri ise, söz konusu kaynaklardan elde edilen bilgilerin kaynağının akademik çalışma içerisinde etkin, hızlı ve muntazam bir şekilde yönetilmesidir. Bu ikinci yönü biraz açmak gerekecektir.

Genel akademik çalışmalarda görülen kaynakları yönetme problemi, Tefsir ve Kur'ân İlimleri alanının da meselesidir. Bununla kastımız, önemsiz gibi görünmekle birlikte araştırmacıların vaktini alan dipnot ve kaynakça oluşturma gibi konulardır. İlahiyat alanında daha çok benimsenen MLA ve gerektiğinde APA dipnot gösterme sistemine göre bir defa oluşturulan kaynakçanın, Word

⁴⁶ <http://www.altafsir.com/Tafasir.asp?tMadhNo=0&tTafsirNo=0&tSoraNo=1&tAyahNo=1&tDisplay=no&LanguageID=1>, (et. 09. 05. 2016).

⁴⁷ Abay, Muhammed, "Tefsir Tarihi Yazımı ve Bilişim Teknolojileri", *Tefsir Tarihi Yazımı Sempozyumu*, Ed.: Mustafa Karagöz, Araştırma Yayınları, Ankara 2015, s. 376-377.

⁴⁸ Bu konuda görsel malzeme destekli bir çalışma için bk.

http://mawdoo3.com/كيفية_كتابة_فرضيات_البحث_العلمي; <http://educad.me/links>; (et. 11. 05. 2016).

programının “Kaynakları Yönet”, “Kaynakça Ekle” komutlarıyla etkin kullanılmasıyla, kaynakları tanzim etmek ve çalışmayı hızlandırmak mümkün bulunmaktadır. Ancak dipnot göstermekte ve kaynakça oluşturmakta verimli çalışmanın şartı, koordinasyon kurulunun benimseyeceği ortak bir sıralama sisteminde ittifak⁴⁹ edilmesidir.

Söz konusu işlemin daha profesyonel yazılım programlarıyla etkin ve hızlı bir şekilde yapılması da muhtemeldir. Nitekim *Zotero* ve *Endnote* programları,⁵⁰ araştırmacıya birçok kolaylık sağlamaktadır. Zira *Zotero* ve *Endnote*, alıntı yapma sürecini hızlandırmak üzere hazırlanmış bir referans yöntemi yazılımıdır. Bunlarla; yüzlerce eseri dijital kitaplığına kolaylıkla ekleme ve bibliyografyadaki eserleri tek tek girmeye gerek kalmadan bir tıklama ile her bir kaynağın künyelerine ulaşma imkânı bulunmaktadır. Ek olarak Araştırmacının dijital kitaplığındaki öğeleri APA, MLA, Chicago gibi stil rehberlerine uygulama kolaylığı bulunmakta ve kitaplığındaki bir bibliyografyayı biçimlendirilmiş tam liste olarak kısa sürede dışarıya aktarma imkânı sunmaktadır. *Endnote* yazılım programı daha özel anlamda araştırmacıların; kendi bilgi veri tabanını oluşturmasına, düzenlemesine, taramasına ve paylaşmasına imkân sağlamaktadır. Bibliyografik veri tabanlarıyla doğrudan bağlantı kurma ve kayıt aktarımı olanağı sunmaktadır. Referansların kolayca bulunmasını ve referans listelerinin oluşturulmasını seri bir şekilde sağlamaktadır. Verilmek istenen atıfları yüzlerce derginin formatına göre şekillendirebilmekte, çeşitli dergilerin formatlarına göre makalelerin aşama aşama oluşturulmasını mümkün kılmaktadır.

Koordinasyon kurulunun bu çerçevede alacağı kararlardan bir diğeri, elektronik kaynakların dipnotlarda nasıl gösterileceği meselesidir. Bununla, elektronik ortamdan iktibas edilen bir metnin dipnot ve/veya kaynakçada adresinin gösterilmesi kast edilmemektedir. Tefsir ve Kur’ân ilimlerine dair klasik kaynak eserlerin, elektronik veritabanından veya PDF dışındaki bir formatta yazılmış dosyasından alınan metnin dipnotta gösterilmesidir. Zira anılan temel kaynakların metni, kademeli bir şekilde zikredilen elektronik alana kaymakta ve bu yeni durum, söz konusu elektronik kaynaklarda yer alan tali konulara ve ayetlere erişimi kolaylaştırmaktadır. Bu durumdaki bir eserin dipnotta gösterilmesi meselesine makul bir çözüm bulunduğu, bilhassa taşradaki araştırmacıların akademik çalışmalarında büyük bir kolaylık sağlanmış olacaktır.

Yine bu kapsamda; içindekiler tablosu oluşturma, güncelleme, şekil tablosu ekleme, başlıkları derecelendirme vb. pratiklerin uygulamalı olarak seminerlerinin verilmesi, araştırmaları kolaylaştıracak ve hızlandıracaktır. Seminerin mümkün olmadığı durumlarda, anılan özelliklerin demoları *TEKVERİM*’in Web adresinde “Pratik Bilgiler” gibi bir başlık altında sunulması veya ilgili programın yardım menüsünden destek almaya yönlendirilmesi mümkündür. Hülâsa, yukarıda konu

⁴⁹ Mesela dipnotta: “Günay, İlhami, *Kur’an’da Gençlik ve Gençler*. İstanbul: Pınar Yayınları, 2010, s. ?” şeklindeki form mu, yoksa başka bir şekil mi benimsenecektir?

⁵⁰ Bu programlar hakkında verilen bilgiler, Arş. Gör. Sümeyye Sevinç vasıtasıyla Gökser Gökçay ve Nevzat Özel’den alınmıştır.

edilen kaynak ve veri yönetme usulleri ve bu hususta varsa başka programların tanıtılması, akademik çalışmanın muntazam ve seri şekilde hazırlanmasını mümkün kılabilecektir. Bu destek de muhtemelen birçok akademisyen için kaynak bulma ve konu seçimine yardım kadar önemli görülebilmektedir.

Sonuç

Çağın birbirine girift problemlerine çözüm önerisi sunma konusunda, mutlak doğrunun tezahürleri üzerinde çalışmaları hasebiyle tefsir akademisyenlerinin önemli sorumluluğu bulunmaktadır. Söz konusu sorumluluğun, güncel hayatın problemlerinin halledilmesinde, hayatın pratiklerinden geri kalmaması gerekmektedir. Gerek bu problemlerin sebep-sonuçlarına ve gerekse hal çarelerine ilişkin konuların belirlenmesi ve üzerinde akademik çalışmaların hızlı, etkin ve derinlikli yapılabilmesi için, alanın araştırmacılarının el birliğıyle sistemli çalışan veri merkezlerinin kurulması ihtiyacı gittikçe artmaktadır. Vasıflarına genişçe temas edilen bu veri merkezinin kurulabilmesi ve etkin şekilde çalıştırılarak geliştirilebilmesi, bütün üyelerinin katılımıyla tesis edilecek kurumsal bir yapı ile daha mümkün görünmektedir. Tefsir ve Kur'ân ilimleri alanının dağınık bilgilerinin, sistematik bir şekilde tanzim ve tasnif edilmesi, her seviyedeki araştırmacılarına, gerektiğinde diğere alanlarla irtibatlı konu ve kaynak bulma ve araştırmasını tamamlamakta büyük kolaylıklar sağlayacaktır. Veri merkezi hakkında yapılan tekliflerin bazıları, günümüz şartlarında ütopyik gibi değerdendirilirse de yakın gelecekte zaruri ve hatta ıstırrari hakikatler olarak karşımıza çıkmaya doğru evirilmektedir. Bu yüzden, dinin ilk kaynağı üzerinde çalışanların bu ilki gerçeğleştirerek diğere alanlara örnek ve bir an önce bu merkezi tesise başlayarak, amatörlükten profesyonelliğe geçişte öncü olmaları zaruri görünmektedir. Araştırmacıların konu ve kaynak bulmalarına yönelik bütün bu teklifler, ilmi araştırmalarda, zahmetsiz ve konformistbir yaklaşımı benimsemek adına sunulmuş değildir. Bilakis mevcut verilerin, değışen ve gelişen teknolojinin yardımıyla, hızlı, etkin ve derinlikli akademik çalışmalarla yeni değeri bilgiler üretmeye yöneliktir. Söz konusu çalışmaları hızlandıran bir diğere katkı, akademisyenlerin kaynakları yönetmek konusunda teknik olarak desteklenmesi olacaktır.

Kaynakça

- Abdullah Humeyd ve -dğr- "*Mevsûatünadrati'n-neim fı mekârim-i ahlâki'r-Rasûli'l-Kerim, Dârü'l-vesile, Cidde: 141/1998. II Cild.*
- Aydar, Hidayet, "Cumhuriyet Dönemi Tercüme Kur'an Tefsirleri Üzerine İstatistiksel Bir Değerdendirme", *Bozok Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, C. V, S. 7 (2015/7).*
- , "Cumhuriyet Dönemi Türkçe Kur'an Tefsirleri Üzerine İstatistiksel Bir Değerdendirme", *Kilis 7 Aralık Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 2015/1, C. II, S. 2.*
- , "Cumhuriyet Dönemindeki Tercüme Tefsirler", *Başlangıçtan Günümüze Türklerin Kur'ân Tefsirine Hizmetleri*, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Ensar, İstanbul 2012.
- , "Uygurlarda Kur'an Çalışmaları", *Bilig: Türk Dünyası SBD, 2004, S. 28.*
- , *Hanım Müfessirler*, Ensar Neşriyat, İstanbul 2015.
- Aydın, Hayati, "Kur'ân Yorumunun Problemleri", *Tefsir Eğitim ve Öğretiminin Problemleri (Sempozyum Tebliğ ve Müzakereleri)*, Ed.: Ömer Kara, Kur'ân Araştırmaları Vakfı, Kurav Yayınları, Bursa 2007.

- Abay, Muhammed, "Osmanlı Döneminde Yazılan Tefsir ile İlgili Eserler Bibliyografyası", *Divan İlmî Araştırmalar*, 1999/1, S. 6; "Osmanlı Döneminde Tefsir Haşiyeleri" *Başlangıçtan Günümüze Türklerin Kur'ân Tefsirine Hizmetleri*, Ensar Neşriyat, İstanbul 2012.
- , "Tefsir Tarihi İçin Bir Veritabanı Modeli" *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 15/2007.
- , "Tefsir Tarihi Yazımı ve Bilişim Teknolojileri", *Tefsir Tarihi Yazımı Sempozyumu*, Ed.: Mustafa Karagöz, Araştırma Yayınları, Ankara 2015.
- Bessâm, Muhammed – Sâlim, Muhammed Adnân, *Mu'cemü'l-müfehreslimeâni'l-Kur'ân-i'l-AzîmDârü'l-Fikr*, Dimeşk 1416/1995.
- Coşkun, Muhammed, *Modern Dünyada Kur'ân Yorumu: Tefsir Disiplininde Çağdaş Tartışmalar*, İFAV, İstanbul 2018.
- Çalışkan, İsmail, "Tefsir Tarihi Yazımında Yenilenmenin Gerekliliği-Eleştiriler-Gerekçeler-Teklifler", *Tefsir Eğitim ve Öğretiminin Problemleri (Sempozyum Tebliğ ve Müzakereleri)*, Ed.: Ömer Kara, Kur'ân Araştırmaları Vakfı, Kurav Yayınları, Bursa 2007.
- Demir, Ziya, *XIII-XVI. Yüzyıllar Arası OsmanlıMüfessirleri*, Ensar Neşriyat, İstanbul 2006.
- Erünsal, İsmail E., vd., *İlahiyat Fakülteleri Tezler Kataloğu (1953-2015)*, İSAM Yayınları, İstanbul 2017.
- Güllüce, Veysel, "Tefsirle İlgilenenler Arasındaki İletişimi Geliştirmeye Yönelik Bazı Düşünceler", *Tefsir Eğitim ve Öğretiminin Problemleri (Sempozyum Tebliğ ve Müzakereleri)*, Ed.: Ömer Kara, Kur'ân Araştırmaları Vakfı, Kurav Yayınları, Bursa 2007.
- Günay, İlhami, *Kur'an'da Gençlik ve Gençler*. Pınar Yayınları, İstanbul 2010.
- Hamidullah, Muhammed – Yaşaroğlu, Macit, *Kur'ân-ı Kerim'in Türkçe Terceme ve Tefsirleri Bibliyografyası*, çev. M. Said Mutlu, DİBY, Ankara 1991.
- <https://archive.org> (et. 18.11.2017).
- <http://majles.alukah.net> (et. 13.11.2017).
- http://mawdoo3.com/كيفية_كتابة_فرضيات_البحث_العلمي.
- <http://educad.me/links> (et. 11.05.2016).
- <http://mktba.alukah.net> (et. 09.05.2016).
- <http://vb.tafsir.net/tafsir28893/#.VzN4V8Zf01U> (et. 09.05.2016).
- <http://www.altafsir.com/Tafasir.asp?tMadhNo=0&tTafsirNo=0&tSoraNo=1&tAyahNo=1&tDisplay=no&LanguagelD=1> (et. 09.05.2016).
- <http://www.tafsir.net/articles> (et. 09.05.2016).
- <https://mail.google.com/mail/u/0/#search/marefa+database/1518ac67621b55f9> (et. 10.12.2015).
- <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tarama.jsp> (et. 12.05.2016).
- <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp> (et. 14.05.2016).
- https://www.yazmalar.gov.tr/detayli_arama.php (et. 08.05.2016).
- <https://www.waqfeya.com> (et. 18.11.2017).
- Kara, Mehmet, "Doğu ve Batı Türkçesinde Kur'ân Tercüme ve Tefsirleri", *Diyanet İlmî Dergi*, 1993, C. XXIV, S. 3.
- , "Osmanlı Ulemâsının Tanzimat Sonrası Tefsir Çalışmaları", Araşan Sosyal Bilimler Enstitüsü İlmî Dergisi, Bışkek 2013, S. 15-16.
- , "Tanzimat Sonrasındaki Tefsir Faaliyetleri" *Başlangıçtan Günümüze Türklerin Kur'ân Tefsirine Hizmetleri*, Ensar Neşriyat, İstanbul 2012.
- Mertoğlu, Suvat, *Osmanlı'da II. Meşrutiyet Sonrası Modern Tefsir Anlayışı (SM/SR Dergisi Örneği)*, (Basılmamış Doktora Tezi) Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2001.
- Özel, Mustafa, "Son Dönem Osmanlı Tefsir Tarihinden Bazı Portreler I-II", *Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, İzmir 2002, Sayı 15-16.
- Öztürk, Mustafa, "Başlangıçtan Günümüze Türklerin Kur'ân Tefsirine Hizmetleri", *Cumhuriyet Dönemindeki Telif Tefsirler*, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Ensar, İstanbul 2012.
- , "Osmanlı Tefsir Kültürüne Panoramik Bir Bakış", *Osmanlı Toplumunda Kur'ân Kültürü ve Tefsir Çalışmaları I*, İlim Yayma Vakfı Kur'ân ve Tefsir Akademisi, I. Baskı, İstanbul 2011.
- , "Son Dönem Osmanlı'dan Günümüze Türkiye'de Kur'ân ve Tefsir Çalışmaları", *KTÜİFD*, Bahar/2014, C. I, S. 1; "Türkçedeki Telif/Tercüme Meâllerin Tanıtılması", *Kur'an'ın Anlaşılmasına Doğru Tefsir ve Toplum*, Ensar Neşriyat, İstanbul 2010.
- , "Tefsir Tarihinde Ehl-i Kur'ân Ekolü", *ÇÜİFD*, C. III, Sayı 1, (2003).
- Sezgin, Fuat, "İslâm Bilim Tarihinde Duraklamanın Başlangıcı ve Yaratıcılığın Son Bulmasının Nedenleri", *Orta Asya'da İslâm -Temsilden Fobiye-: Tanımadan Tanımlamaya*, Ed. Muhammed Savaş Kafkasyalı, Ahmet Yesevi Üniversitesi, Ankara-Türkistan 2012, C. I.
- Sülün, Murat – Çelik, Ömer, *Türkiye Kur'ân Makaleleri Bibliyografyası*, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı (İFAV), İstanbul 1999.
- Öğmüş, Harun, *Muhâzarâtün fi ulûmi'l-Kur'ân-i ve târihi't-tefsîr*, İFAV, İstanbul 2014.

Ülgen, Emrullah, "Akademik Tefsir Araştırmalarında İnterdisipliner Yöntem ve Önemi" *BÜİFD* Cilt: V Sayı: 10 Yıl: 2017/2.

Vefayat-ı Meşahir, TSMK, H. 1295, http://topkapisarayi.gov.tr/tr/yazma-esserler?field_adi_value=Kuran&field_bolum_value=&field_ciltsayfa_value=&field_dil_value=&field_id_envanter_value=&field_konu_value=Terc%C3%BCme&field_yayintarihi_value=&field_yazar_value=&field_yazituru_value=&page=2 (et. 19. 05. 2016).